

ОЧЕРК ЗА ЖИВОТА И ПРИНОСА НА ПРОФ. Д-Р ДРОЗДА КОСТОВА ПИСЕВА-СТОЯНОВА (11.08.1940 – 03.06.2020 Г.)

Кристина К. Стоянова, доктор, ЮЗУ и Научен институт на МУ – Пловдив

**AN ESSAY TO COMMEMORATE THE LIFE AND CONTRIBUTIONS
OF PROF. DR DROZDA PISSEVA-STOYANOVA, D.SCI. (1940-2020)**

Kristina K. Stoyanova, PhD, South West University and Research Institute at MU-Plovdiv

***„Всичко остава за хората, и доброто и лошото, и в него,
в онова, което остава, се крие нашата смърт или безсмъртие“.***

С. И. Алёшин – „Все остается людям“

Интелектуалното амплуа на проф. Дрозда Писева – Стоянова се вписва в революционния оттенък на научното и технологично развитие в България от 80-те години на миналия век през иновативност и еkleктичен порядък. Бакалавърската си степен придобива в Медицински колеж ексклузивно в рамките на една година. Тя завършва магистърска степен по медицина във ВМИ – София през 1967 г. Професионалният ѝ път започва като ординатор в Психиатрична болница – Карлуково през 1967 г. След това е сътрудник в Катедрата по психиатрия на МА в гр. София, НИНПН – IV-ти километър до 1973 г. Периодът от 1970 – 1991 г. е време на активно и генеративно влияние на ролята ѝ в научното и професионално поле. Специалност по психиатрия придобива през 1970 г. С работата си в колаборация с БАН и Обединен авиомедицински научен институт (ОАМНИ) проф. Д. Писева на практика способства комуникацията между наука и техника с разработване и въвеждане на психометрични критерии за обективност и точност. Участва в създаването и тестването на апаратура за психо-физиологични изследвания, прилагани в подготовката на космически програми и полети. В този план допринася за развитието на психоелектрониката, психокибернетиката, космическата психопатология. Основоположник е на спортната психопатология и софрология в Националния център по спортна медицина (НЦСМ). През 1975 г. тя патентова метод и устройство за изследване на вниманието, признат от Института за изобретения и рационализации, понастоящем Патентно ведомство в България. Предназначен е за изследване на характеристиките на вниманието и зрително-моторната координация в психоергономичния принцип на усложняваща се задача – да се проследяват кръстосани каналчета, разположени върху серии от метални плочи, с нарастваща трудност. През същата година Д. Писева е изобретател с голям брой внедрявания.

В студентските си години реализира изследване на алкално-фосфатазната активност в сетивните неврони на спиналните ганглии и мотоневроните на гръбначния мозък под научното ръководство на д-р С. Манолов и хисто-химични и морфологични изследвания върху рецепторите на напречнонабраздената мускулатура, докато посещава кръжок по анатомия с научен ръководител проф. д-р Ал. Гюровски през 1966 г.

Открояват се два етапа в научната ѝ биография.

Първият е с начало назначаването ѝ в ПНИЛ на ВМЕИ през 70-те години, където тя изпитва и внедрява методи за оценка и диагностика в инженерната психология.

Естеството на нейната изследователска дейност в тази структура има научно-приложен характер в услуга на автоматизиращата се производствена реалност и изискванията на технологизацията в различните категории на човешкия труд. Д. Писева е първият и единствен лекар, работил в Техническият университет. Научното ѝ писане и мислене се отличават с яснота и комфорт на критичния прочит. Подредена, последователна и математична в експерименталното си търсене в парадигмата на обективната наука – индивидуални особености на нервната система, психична дейност, структурирана във функционално-динамични единици, здраве, болест, норма, патология, измерване, моделиране и резултати.

На международни и национални конгреси Д. Писева през същия период докладва клинични наблюдения на въздействието на лиоген и стелазин при хронична шизофрения; профилактика и лечение на невролептични симптоми при психично болни с белазон, инха-17, белапан и паркизан; невролептичен паркинсонизъм в психиатрията – патокинеза, клиника, профилактика, лечение; клиникобиохимични изследвания на холинестеразата при психично болни; оценка на надеждността на методите за изследване на проста реакция и реакция на избор с АИС за управление (АИСУ); нормативи за оценка на сетивно-двигателната реакция с АИСУ; изследване динамиката на сетивно-двигателната динамика в учебния процес; ефекти на перназин; невролептичен паркинсонизъм – клиничен и фармакотерапевтичен аспект; динамика на психоадаптацията при алпинисти; клинично-психопатологични и вегетологични промени при високопланински алпинизъм – експедиция Анапурна'86; фамилен натраплив синдром, наблюдаван в три поколения; функционални изследвания върху кръвообращението и биоелектричната активност на мозъка след продължителна високопланинска хипоксия; профилактика на намалената двигателна активност чрез йога и резултати от нейното прилагане; проблеми на халюцинаторните психози при токсикомании; функционална диагностика на алкохолни халюцинаторни психози.

Вторият етап от научното ѝ развитие е белязан от професионална зрялост и надграждане. Концептуалната линия в нейните трудове синхронизира с модерната невронаука, психиатрия, психология и медицина през холистична, синкретична научна постановка и психологизация на връзката между човека и машината („човек-техника-наука“, „човек-среда-труд“), оригинално експериментирани в технологичния ресурс на онова време. Д. Писева е автор и съавтор на над 110 публикации на български, руски, немски, английски и френски език и на един учебник по психиатрия и психопатология. Доктор на медицинските науки става през 1988 г. с дисертация на тема „Методология, методики и алгоритми за комплексни медико-психологични изследвания“, в която е представена иновативна интердисциплинарна операционализация на съвременната идея (тогава и сега) за психопрофилактика и психодиагностика, основани на системен подход към психичното здраве. Споделя перспективата на санологията, в частност психосанологията. Тя валидира и адаптира методи за изследване на когнитивните процеси в технически репертоар от електронни устройства като тремометър, хронорефлексометър, тахистоскоп, автоматизирана

система за комплексни психофизиологични изследвания. Разработва алгоритми и методики за изследване на сензомоториката и психичните процеси. Модернистично съчетава конвенционална наука и съвременна технология. В своето време и професионална практика имплементира и развива този творчески стил. Интересува се от клинична психиатрия, психопатология при екстремални условия, източна медицина, промоция и превенция на психичното здраве, електроника, математическо моделиране. Д. Писева е първият интегративен психиатър и софролог в България. В лекарската си практика прилага нетрадиционни методи като акупресура. Интуитира и въвежда понятието *битов бърнаут* след години на наблюдение и работа по проблемите на стреса. Припознава и описва психологическия механизъм на професионалния бърнаут в микросредата на семейната система като изчерпване, породено в екстремални условия на живот, или социално-психологичен екстрем, който редуцира психо-физичния и енергетичен потенциал на хората. Нейният подход би могъл да се дефинира като биопсихосанологичен.

Избрана е за професор (старши научен сътрудник I степен) през 1991 г., в същата година защитава и специалност по здравен мениджмънт. Пак тогава е национален консултант по спортна психопатология и инструктор по йога. Действителен член на Българската национална академия по медицина от 2002 г. Преподавател по обща и клинична психиатрия, информатика и ЕИМ (електронноизчислителни машини) в психологията и психиатрията и координатор по програма на МСУ. Работи в тясно сътрудничество с International Institute for Integral Human Sciences, Canada. Член в научни дружества по психиатрия, астронавтика, инженерна психология, спортна медицина, Българска асоциация по йога, а на някои от тях и ръководител. Фигурира в Енциклопедичен сборник на учените на България, 2000 г., а също и в: Who's is who international figures in sport psychology в World sport psychology sourcebook, Canada, 1992; в American Biographical Institute: Contemporary Who's who 2003/2004, Woman of the year, 2003, Contemporary, Who's is who of Professionals – "The Contemporary, Elite", 2004. Член е на Professionals Women's Advisory Board, USA; International biographical centre – Cambridge, England.

Под нейна редакция е публикуван фундаменталният учебник „Психиатрия и психология“, МИ Арсо, 2005 г.